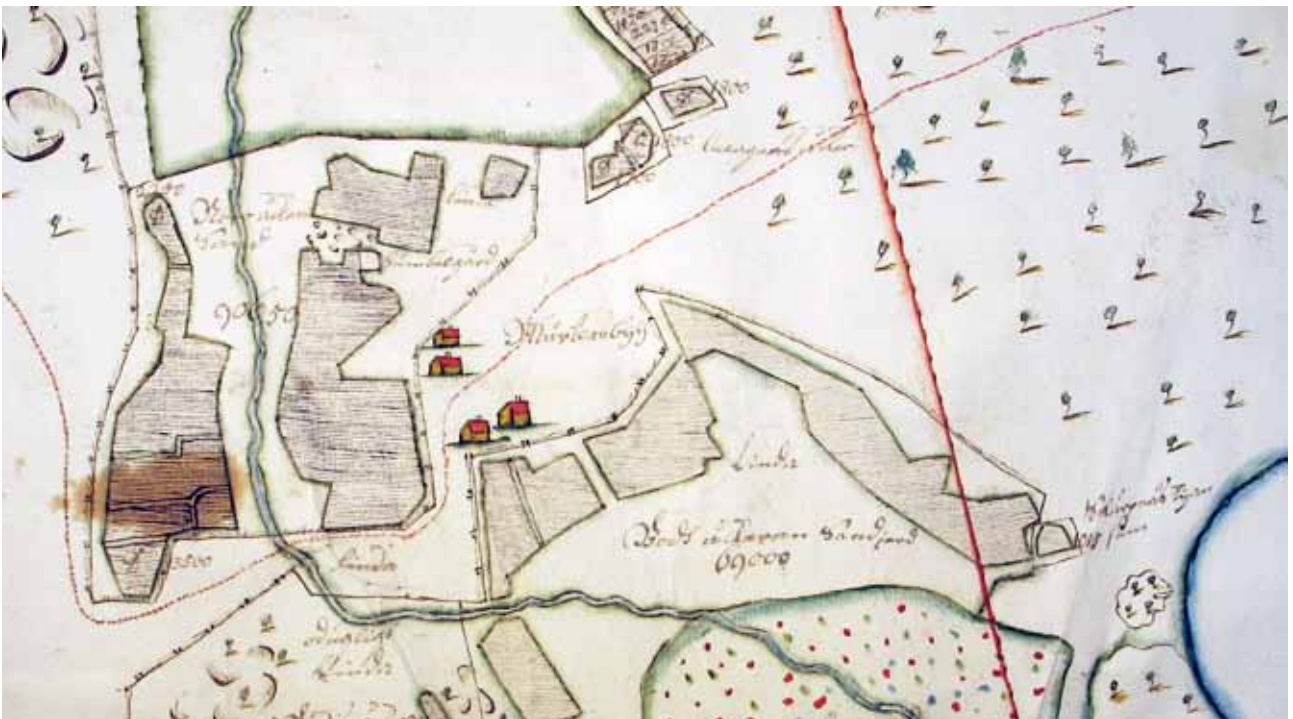

ESPOO, MARTINKYLÄ (MÅRTENSBY)

KAIVAUSKERTOMUS

Ulrika Rosendahl, Maija Holappa, Anna-Maria Salonen, Elina Terävä

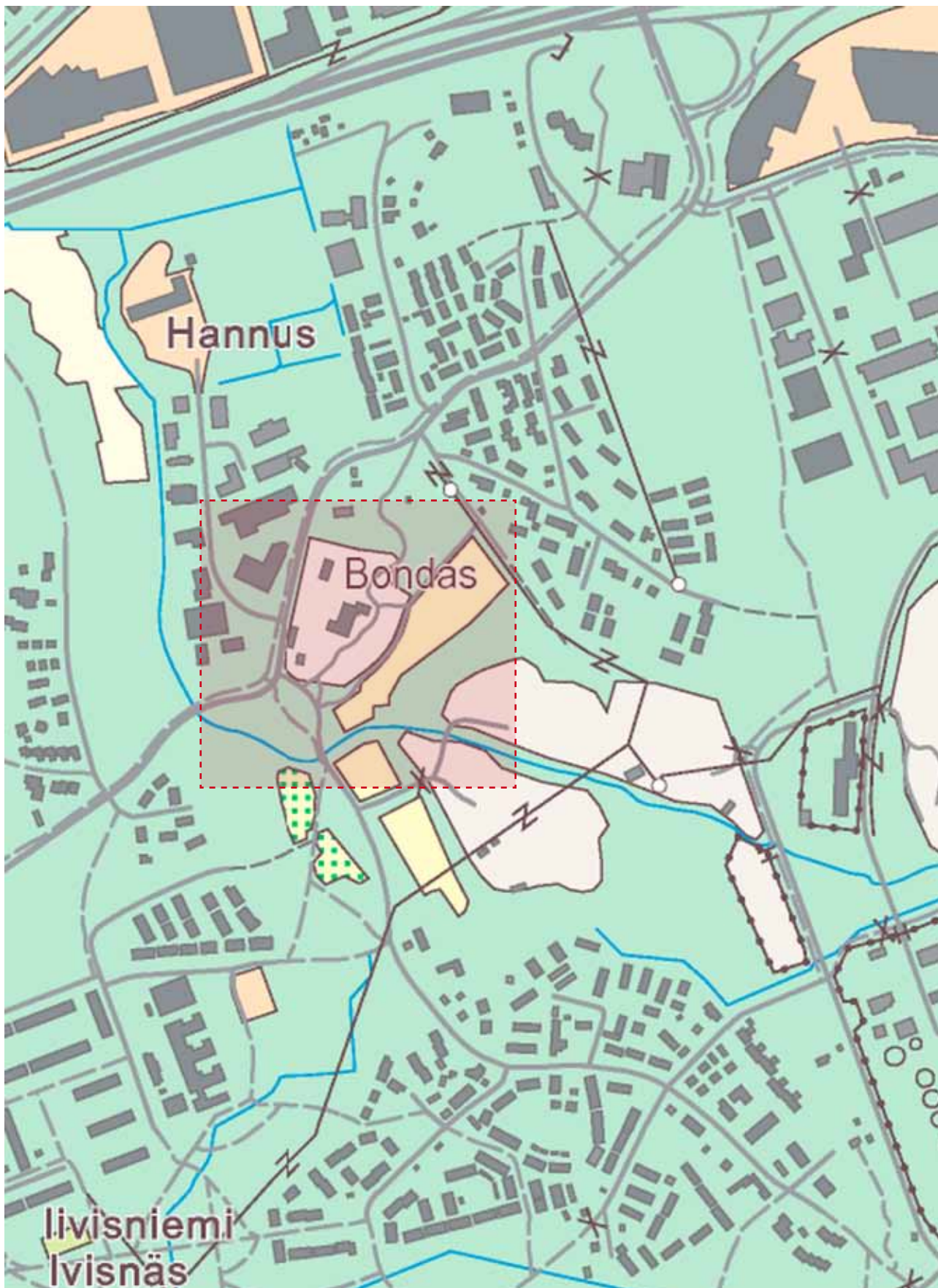
2013

Kulttuurien tutkimuksen laitos,
Arkeologia, Helsingin yliopisto

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kohde:	Espoo Martinkylä (Mårtensby)
Tutkimuksen laatu:	Koekaivaus
MJ-tunnus:	1000001872
Rekisterikylä:	Martinkylä 438
Kohteen ajoitus:	Historiallinen aika
Peruskarttalehti:	2032 12 Espoo
Kohteen sijainti ETRS TM35FIN	N = 6670838 E=372302 , Z=2-10
Maanomistaja:	Espoon kaupunki
Tutkimuslaitos:	Helsingin yliopisto & Espoon kaupunginmuseo
Kenttätyönjohtaja:	Ulrika Rosendahl
Kenttätyöaika:	1.10.–12.10.2012
Tutkitun alueen laajuus:	n. 950 m ²
Tutkimusten kustantaja:	Espoon kaupungin tekninen keskus
Digitaaliset kuvatallenteet:	Espoon kaupunginmuseon arkisto, 2539:1–58.
Aikaisemmat tutkimukset ja tarkastuskäynnit:	<ol style="list-style-type: none">1. Nurminen, Teija 2000: Keskiaikaisten kylätonttien inventointi Kohde 66. Espoon kaupunginmuseo2. Hakanpää, Päivi 2005. Espoon eteläosien historiallisen ajan kyläpaikkojen yleiskaavainventointi. Kohde 32. Museo virasto, rakennushistorian osasto.
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Espoon kaupunginmuseon arkisto
Kaivauskertomuksen kopiot:	Museoviraston arkisto
Löydöt:	KM 39395: 1–4.
Aikaisemmat löydöt:	Metallinilmaisinelöytöjä, mm. sormus 1300-luvulta. Luetteloitu tämän raportin yhteydessä päänumeron KM 39395 alle.
Arkistoitu kirjeenvaihto:	Museoviraston tutkimuslupa 16.8.2012 Dnro 052/302/2012

ESPOO, MARTINKYLÄ (MÅRTENSBY)

0 100 200 300 m

ESPOO, MARTINKYLÄ (MÅRTENSBY)

Espoon Martinkylän (Mårtensby) historiallisen tonttimaan muinaisjäännösalueella ja sen ympäristössä suoritettiin koekaivauksia 1.–12.10.2012. Tutkimukset suoritti Helsingin yliopiston tutkijaryhmä yhteistyössä Espoon museon kanssa. Koekaivausten tilaaja oli Espoon kaupungin tekninen keskus. Muinaisjäännösalueen eteläosa oli tuhoutumassa uuden Kaitaantien tietyömaan myötä. Samalla oli tarvetta tarkistaa muinaisjäännösalueen rajausta kylän itäpelloilla, mistä paikalliset metallinilmainsinharrastajat olivat aiemmin samana vuonna löytäneet harvinaisen keskiaikaisen sormuksen. Koekaivausten aikana ei löytynyt keskiaikaan tai uuden ajan alkuun viittaavia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Tämä johtunee siitä, että kaivaukset keskittyvät kylän historiallisen tonttimaan laitoihin tai lähipeltoihin.

Tutkimukset viittaavat siihen että kylän varsinainen asuttu alue on sijainnut muualla, todennäköisesti varsinaisella kylämäellä, jossa on topografisesti katsoen paremmat olosuhteet.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	6
2. TUTKIMUKSEN TAUSTA	7
2.1 Kohteen aiempi tutkimus	7
2.2 kohteen historiallinen tausta	7
2.3 kohteen paikannus, historialliset kartat	9
3. KOEKAIVAUKSET 2012	10
3.1. Tutkimusmenetelmät (elina terävä)	10
3.1.1. Kaivausmenetelmät	10
3.1.2. Mittaus, kartoitus sekä muut dokumentointimenetelmät	11
3.1.3. Magnetometri- ja maavastusmittaus	11
3.2 Kenttähavainnot (ulrika rosendahl)	12
3.2.1 Kaivausalueet 1, 2 ja 3	12
3.2.2. Koeajat 1–17	14
3.2.3. Muut havainnot	15
3.3. Löydöt (elina terävä)	16
3.3.1. Kaivausalueet 1, 2 ja 3	16
3.3.2. Koeajat 1-17 Hyljetien itäpuolella	18
3.3.3. Metallinilmaisinharrastajien löydöt kylätontin itäpuoleiselta pellolta	19
4. TUTKIMUSTEN LOPPUTULOS	21
KIRJALLISUUS JA LÄHTEET	22
LIITTEET 1-5	
KARTAT 1-3	

1. JOHDANTO

Espoon Martinkylän (Mårtensby) historiallisen tonttimaan muinaisjäännösalueella ja sen ympäristössä suoritettiin koekaivauksia 1.–12.10.2012. Muinaisjäännösalueen eteläosa oli tuhoutumassa uuden Kaitaan tien tietyömaan myötä. Samalla oli tarvetta tarkistaa muinaisjäännösalueen rajausta kylän itäpuolen pelloilla, mistä paikalliset metallinilmaisinharrastajat olivat aiemmin samana vuonna löytäneet harvinaisen keskiaikaisen sormuksen.

Koekaivausten tilaaja oli Espoon kaupungin tekninen keskus. Tutkimukset suoritti Helsingin yliopiston tutkijaryhmä yhteistyössä Espoon museon kanssa. Yhteyshenkilönä Espoon kaupungin museon puolesta oli intendentti Tryggve Gestrin. Kenttätyöjohtajana toimi FM Ulrika Rosendahl, mittausvastaavana HuK Maija Holappa ja tutkimusavustajina HuK Anna-Maria Salonen sekä HuK Elina Terävä. Salonen vastasi kaivausten valokuva- ja maayksikködokumentoinnista, Terävä löytöjen käsittelystä sekä avusti mittausdokumentaatiossa. Koko tutkimusryhmä osallistui kaivaustyöhön. Jälkityövaiheessa Maija Holappa vastasi karttojen visualisoinnista sekä raportin taittotyöstä, Anna-Maria Salonen valokuvien luetteloinnista ja Elina Terävä raportoi kaivausten löytöaineiston. Koekaivausten aikana Helsingin yliopiston yliopisto-opetteja Wesa Perttola suoritti kohteella maa- ja magnetometrimittauksia, apunaan arkologian opiskelijat Uine Kailamäki, Viivi Honkanen ja Tommi Vainikainen.

Tutkittavat kohteet sijaitsivat nykyisellä tai entisellä peltoalueella, joten sekoittuneen peltomullan kaivamisessa oli mahdollista hyödyntää kaivinkonetta. Kenttätöiden aikana todettiin ettei tutkimusalueilla ollut säilynyt arkeologisesti kiinnostavia kulttuurikerroksia. Kyläasutus on todennäköisesti sijainnut topografisesti korkeammalla alueella, eli paikalla missä edelleenkin sijaitsevat Martinkylän Bondaksen ja Hannuksen talojen tontit.

Mårtensby on edelleen asuttu kylämäki, jossa tänä päivänä on jäljellä kahden tilan Hannuksen ja Bondaksen talot. Keskiajan lopulla kylässä on ollut ainakin kuusi tilaa, mutta 1600-luvun kuluessa taloluku väheni neljään. Kylämäellä on tänä päivänä noin 1800-luvun lopulla–1900-luvun alussa rakennettua rakennuskantaa (Härö 1991, 204). Molempien tilojen päärakennukset ovat edelleen asuinkäytössä, ja Bondaksen vanha talouspiha sekä kiviavetta ovat venekorjaamon ja autoliikkeen käytössä (kuva 1).

Kuva 1. Martinkylän tonttialue lokakuussa 2012. Vasemmalla Bondas, oikealla Hannus.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTA (ULRIKA ROSENDAHL)

2.1 KOHTEEN AIEMPI TUTKIMUS

Espoon kaupunginmuseo inventoi Martinkylän historiallisen tonttimaan vuonna 2000 osana "Espoon keskiaikaiset kylämäet"-projektia. Inventoinnissa todettiin kylämäkeä ympäröivän peltomaisen märsineen Hannuksenpellon teollisuusalueen rakentamisessa, mutta itse kylämäki on suhteellisen hyvin säilynyt. Tämän lisäksi todettiin, että talojen piholla ja mäkeä ympäröivällä peltoalueella saattaa olla säilyneitä keskiaikaisia kerroksia. (Nurminen 2000, ks. myös Lindholm 1999).

Vuonna 2005 kohde inventoitiin uudestaan Espoon eteläosien historiallisen ajan kyläpaikkojen yleiskaavainventoinnin yhteydessä. Myös tuolloin todettiin, että alueella on voinut säilyä arkeologisesti kiinnostavia kerroksia. Tosin tontin eteläosassa kerrokset olisivat noin metrin paksuisen täytemaakerroksen alla. Hyljetien lounaispuolella sijaitsevat, lokakussa 2012 koekaivauksissa tutkitut alueet, määriteltiin vuoden 2005 inventoinnissa potentiaalisiksi tonttimaaksi, eli paikaksi jossa 1500-luvulla hävinneet talot olisivat voineet sijaita. (Hakanpää 2005.)

Martinkylän muinaisjäännösalueella ei ole aiemmin tehty arkeologisia kaivauksia. Sen sijaan paikalliset metallinilmaisinharrastajat ovat käyneet tarkasti läpi kylän itäpeltoa (suullinen tiedonanto, Ilkka Penttinen 2012). Tässä yhteydessä harrastajat ovat löytäneet keskiaikaan ajoitetun Kristusormuksen ja noin 1500-luvulle ajoitetun pöytäveitsen ylähelan modernin metallinaineiston seasta. Koekaivausten jälkitöiden yhteydessä luetteloitiin tärkeimmät metallinilmaisintlöydöt kansallismuseon kokoelmiin.

Martinkylän naapurikylässä Finnässa suoritettiin arkeologisia tutkimuksia syksyllä 2006, jolloin kylän laidalta, nykyisen Bauhausin tontilta löytyi noin 40 haudan kyläkalmisto (Haggrén et al. 2006).

2.2 KOHTEEN HISTORIALLINEN TAUSTA

Espoon Martinkylän, tai vanhemmalla ruotsinkielisellä nimellä tunnettu Mårtensbyn tai Marsbyn kylä oli alun perin hyvin merellisesti suuntautunut asuinpaikka merenlahden ulottuessa kesijajalla kylän lähelle.

Kylän varhaisvaiheet ovat kiinnostavia koko Uudenmaan asutushistorian kannalta. Vanhimmat merkit pysyvästä asutuksesta Martinkylän alueella ajoittuvat rautakauden lopulle, kun Hannusjärven ympäristössä siirrytään peltoviljelyyn. Teija Aleniuksen tekemät Hannusjärven pohjasedimenttien siitepölyanalyysit ovat todistaneet, että 1000-luvun alussa alueella raivattiin metsää pelloiksi, mikä näkyy heinäkasvien ja katajan lisääntymisenä. Metsäpuiden osuus väheni ja ohra sekä ruis alkoivat esiintyä siitepölyaineistossa. (Alenius 2006, 2010.) Siitepölyanalyysin tulokset kumoavat vanhan käsityksen Espoon historiallinen asutuksen syntymästä vasta 1200-luvulla ruotsalaisen uudisasutuksen myötä.

Saulo Kepsu on tutkimuksissaan (esim. Kepsu 2010, 147–148) tuonut esille alueella esiintyvät suomalaisperäiset viljelynimet, jotka viittaavat alueella olleen suomenkielinen nimistö pohja ennen uudisasukkaiden tuloa. Esimerkiksi Samuel Brotheruksen vuoden 1698 kartassa Martinkylän ja Finnän tiluksilla esiintyvät pellot "Tuckur åcker" ja "Tomis åcker", joita Kepsu pitää suomalaisperäisinä. Kyseiset pellot ovat pieniä peltolohkoja pienen matkan päässä kylätonttialueen ulkopuolella (KA B7 11/1-2).

Mårtensbyn kylän synty on linkitetty naapurikylä Finnån syntyyn. Saulo Kepsu arvioi, että Mårtensbyn kylä on Finnån tytärkylä, mutta pitää myös mahdollisena että Mårtensby olisi ollut alkuperäinen emäkylä, josta sitten asutus on siirtynyt Finnån kylään (Kepsu 2010, 41–42, 91–93). Nämä kaksi kylää ovat yhdessä Kaitansin, Sökön ja Frisansin kylien sekä saaristokylien Svinön ja Moisön kanssa muodostaneet Finnevikin boolin. Raaseporin läänin veronkanto perustui keskiajalla ns. boolijakoon. Vaikka boolirajat ovat lähinnä verotusteknisiä, ne voivat myös heijastaa asutushistoriaa. Boolien pääkylät ovat usein vanhimman asutuksen ydin- tai emäkyliä, joten voisi olettaa että Finnå (Finnevik)-Mårtensbyn alue edustaisi keskiajan keskeisiä asutusalueita Etelä-Espoossa.

Tähän asti vanhin tunnettu esinelöytö Mårtensbyn kylän tonttimaan yhteydestä on 1300–1400-luvulle ajoitettu sormus, joka tuli kaupunginmuseon tietoon kesällä 2012 (kuva 2). Vaikka kyseessä on irtolöytö, antaa se olettaa kylän keskiaikaisen aktiviteettialueen sijainneen nykyisen kylämäen läheisyydessä.

Ensimmäiset kirjalliset lähteet Mårtensbyn kylästä ovat myöhempiä. Vuonna 1492 kylän asukas Märthen i Marthensby esiintyy Espoon pappilan perustamiskirjeessä (FMU nro 4454). 1540-luvun maakirjassa mainitaan kylän kuusi isäntää: Bertil Larsson, Hendrik Jopsson, Anders Olsson, Jöns Persson, Lasse Hansson ja Olef Larsson. Veromarkan perusteella Bertil Larsson on ollut muita varakkaampi. Vuodesta 1643 lähtien kylässä on jäljellä enää neljä tilaa ja taloista käytetään nimiä Bondas, Lapias (Lupi, Lapin), Pej ja Hannus (SAY/KA).

Bondaksen tila sai 1600-luvun alussa verovapauden ratsupalvelua vastaan, kun talon silloinen isäntä Henrik Bondans suoritti asepalveusta. Vuoden 1617 jälkeen tila ei enää esiinny ratsutilaluetteiloissa. Vuonna 1648 Bondaksen tila, kuten myös Pej ja Hannus, läänitettiin Gräsan Johan Bengtsson Hammarstiernalle, mutta hänen kuolemansa jälkeen tila päättyi takaisin kruunun haltuun ja vuonna 1695 Bondaksesta tuli Kockbyn rusthällin augmenttitila. Myös Pejn ja Lupinin tilat muutettiin augmenttitiloiksi 1600-luvulla; Pej tuli Finnån ja Lupin Frisansin rusthollin alle. Hannuksen tilasta tehtiin Uudenmaan rykmentin furiiripuustelli. (Ramsay 1936, 382-388).

Kuva 2: Vanhin löytö Martinkylästä on kesällä 2012 Espoon kaupunginmuseon tietoon tullut metallinilmaisinlöytö. Esine on 1300-1400-luvulle ajoittuvan Kristus-aiheisen sormuksen katkelma (KM 39395: 1).

2.3 KOHTEEN PAIKANNUS, HISTORIALLISET KARTAT

Vanhin kartta Mårtensbystä on Samuel Brotheruksen tiluskartta vuodelta 1698 (KA MMHA B7 11/1-2). Kartassa näkyy kylän neljä taloa, jotka sijaitsevat kylämäellä, eli samalla paikalla missä edelleen sijaitsee Bondaksen ja Hannuksen talot. Kylän läpi kulki 1600-luvun kartan mukaan tie. Tämä Hannuksentien edeltäjä siirrettiin 1930-luvulla nykyiseen paikkaansa mäen länsi- ja pohjoispuolelle (Härö 1991). Nykyinen Kaitaantien ja Hyljetien risteyksen mutka näyttää sijaitsevan edelleen samalla paikalla kuin historiallinen tie (kuva 3.)

Kylän lähipellot ovat lännessä "Norråcker" (nykyinen Hannuksenpellon teollisuusalue) ja kylän kaakkoispuolella sijaitseva "Bodsäckeren", eli alue jota syksyllä 2012 tutkittiin koeojien avulla. Kylän etelä- ja lounaispuolella, puron pohjoispuolella on viljelemätön "linda", joka oli muinaisjäänösrajoituksen sisällä ja se tutkittiin vuoden 2012 koekaivauksissa (alueet 1-3). Historiallisiten karttojen perusteella alue vaikutti mielenkiintoiselta, mutta maastossa sen havaittiin sijaitsevan matalalla ja hyvin kostealla alueella, minkä vuoksi siellä tuskin on ollut asutusta. Brotheruksen kartassa näkyy myös Bodsäcker-pellosta kaakkoon alkava matala kostea alue "Oduglig dy", joka on keskiajalla kylään ulottunut merenlahti.

Mårtensbyn kylästä on myös isojakokartta vuodelta 1774 (KA MMH B8 23/1-3). Vajaassa sadassa vuodessa ei kylän maisemassa ole tapahtunut isoja muutoksia. Tilojen lukumäärä on yhä neljä, mut-

Kuva 3: Samuel Brotheruksen kartta vuodelta 1689.

Kuva 4: Isojakokartta vuodelta 1774.

Kuva 5: Mårtensbyn kylän tonttimaa vuonna 1832.

Kuva 6: Peruskartta vuodelta 1959.

ta kyläntontin pohjoisnurkkaan on ilmestynyt sotilastorppa 1700-luvun aikana. Tässäkin kartassa tie kulkee kylän läpi ja talot Pej, Hannus sekä Bondas on merkitty tien länsipuolelle. Lupi on ainoa tien itäpuolella sijaitseva talo. Vuoden 1689 kartassa oli tien molemmille puolille merkitty kaksi taloa. Peltojen nimet ovat muuttuneet tai siirtyneet maanmittaajan toimesta. "Bod åkern"-pelto sijaitsee kartassa kylän länsipuolella ja eteläinen pelto on vuoden 1774 kartassa nimellä "Skatt åkern". Kylän eteläpuolelle on 1700-luvun aikana ilmestynyt kaalimaa (kuva 4)

Myöhemmin historiallisella ajalla Mårtensbyn vaiheita voidaan seurata 1832 tehdystä kartasta (KA B8 23/8), josta ilmenee kylän tonteilla ja lähiepöillä sijainneen iso määrä rakennuksia, mm. vuonna 2012 tutkitulla alueella sijaitti ulkorakennus luultavasti lato. Myös Senaatin kartastasta (KA Senaatin kartasto Espoo VI 28) näkyy 1800-luvun tilanne kylän monine rakennuksineen (kuva 5).

Mårtensbyn 1900-luvun maankäyttö hahmottuu hyvin vuoden 1959 peruskartassa (karttalehti 2041:12). Kylää ympäröivä alue on ollut tehokkaassa maanviljelyssä ja kaikki vuonna 2012 tutkitut alueet ovat olleet peltoa 1950-luvun lopulla. Jo tässä vaiheessa alueella yhä jatkuva pientalorakentaminen on ottanut käyttöön osan kylän peltopinta-alasta. (kuva 6)

3. KOEKAIVAUKSET 2012

3.1. TUTKIMUSMENETELMÄT (ELINA TERÄVÄ)

3.1.1. Kaivausmenetelmät

Espoon Martinkylän tutkimuksissa avattiin kolme varsinaista kaivausalueutta (alueet 1–3) tierakennusprojektin yhteydessä tuhoutuvalle alueelle. Tämän lisäksi Hyljetien itäpuolelle avattiin 17 koeojaa. Tämä alue ei ole toistaiseksi tuhoutumassa, mutta olemassa olevien kaavoituspainneiden vuoksi se haluttiin tarkistaa ja kartoittaa mahdollisten keskiaikaisten kulttuurikerrosten ulottuminen kylämaän eteläpuolelle. Tähän mahdollisuuteen viittasivat kesällä 2012 metallinilmaisinharrastajien tekemät löydöt kesannolla olleelta pellolta. Muualla kylätontin läheisyydessä inventoitiin ja mahdollisia kulttuurikerroksia pyrittiin paikallistamaan lapiolla ja t-piikillä tehdyillä koepistoilla.

Kuva 7. Pintamaata poistettiin koneellisesti.

Kuva 8. Peltomulta tutkittiin metalli-ilmaisimen avulla.

Koska tutkittavat alueet sijaitsivat nykyisellä tai entisellä peltoalueella, päätettiin alueiden ja koeojien kaivaus aloittaa kuorimalla sekoittunut peltomultakerros kaivinkoneella (kuva 7). Pintamaan poistamisen jälkeen peltomultakerros tarkistettiin ensin metallinilmaisimella (kuva 8), löydöt kaivettiin esille, minkä jälkeen peltomultakerros kaivettiin kaivinkoneella. Alta paljastuneet ilmiöt olivat lähinnä puhtaassa pohjamaassa näkyviä kyntöjälkiä, ojaia tai muita ilmiöitä. Nämä tarkistettiin metallinilmaisimella ja osa ilmiöistä tutkittiin kaivamalla ne lastalla tai lapiolla yksikkökaivausmenetelmän mukaisesti. Seulaa ei hyödynnetty, sillä hyvin kostea maa ei olisi kulkenut tavallisen seulan läpi. Toisaalta yksiköt vaikuttivat peltoaurauksen sekoittamilta, eikä seulomista koettu siten tarpeelliseksi.

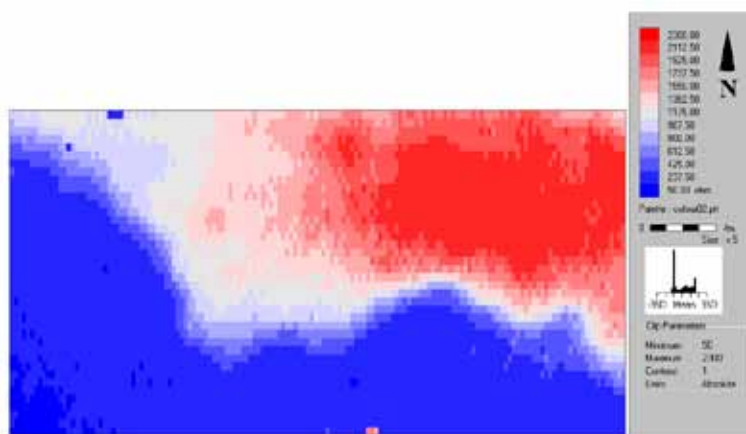
3.1.2. Mittaus, kartoitus sekä muut dokumentointimenetelmät

Mittausdokumentaation pohjana käytettiin Espoon kaupungilta saatua kartta- ja kiintopisteaineistoa, jota täydennettiin takymetrimittauksin. Tutkimusalueiden rajat ja korot dokumentoitiin takymetrillä ja kylmäen läheisyydessä kartoitettiin mm. jyrkät kiviaita ja rajattiin runsaasti maahan kaivettuja kuoppia sisältävä metsäalue.

Kaivauksissa paljastuneiden yksiköiden ja muiden huomattavien ilmiöiden rajat ja korot mitattiin takymetrillä ja ne dokumentoitiin yksikkö- ja rakennelomakkeiden avulla (Liite 3). Lisäksi kaikki kaivausalueet ja ojat sekä mielenkiintoisimmat ilmiöt dokumentoitiin valokuvaamalla (Liite 1 ja 2). Suurimmasta osasta löytöaineistoa tehtiin kentällä muistiinpanot, jonka jälkeen ne heitettiin pois materiaalin ollessa melko modernia ja sekoittuneista konteksteista löytyneitä. Joitakin löytöjä otettiin talteen puhdistusta, tarkempaa tutkimusta ja valokuvausta varten. Muutamia löytöjä mitattiin paikalleen takymetrillä, silloin kun kysessä oli erityisen kiinnostava tai selkeästä kontekstista tullut löytö. Koska löytöaineisto oli kokonaisuudessaan suhteellisen modernia ei löytöjen luettelointia ja säilyttämistä koettu tarpeelliseksi. Löytöluettelon (liite 4) aineisto sisältää metallinpaljastinlöytöjä kesältä 2012.

3.1.3. Magnetometri- ja maavastusmittaus

Koekaivausten aikana (4.10.) yliopisto-opettaja Wesa Perttola ja kolme arkeologian opiskelijaa Helsingin Yliopistosta suorittivat maavastus- ja magnetetrimittauksia Hyljetien itäpuoleisella pellolla. Mittauksiin valittiin pellon topografisesti korkein kohta, koska sen katsottiin todennäköisimmin

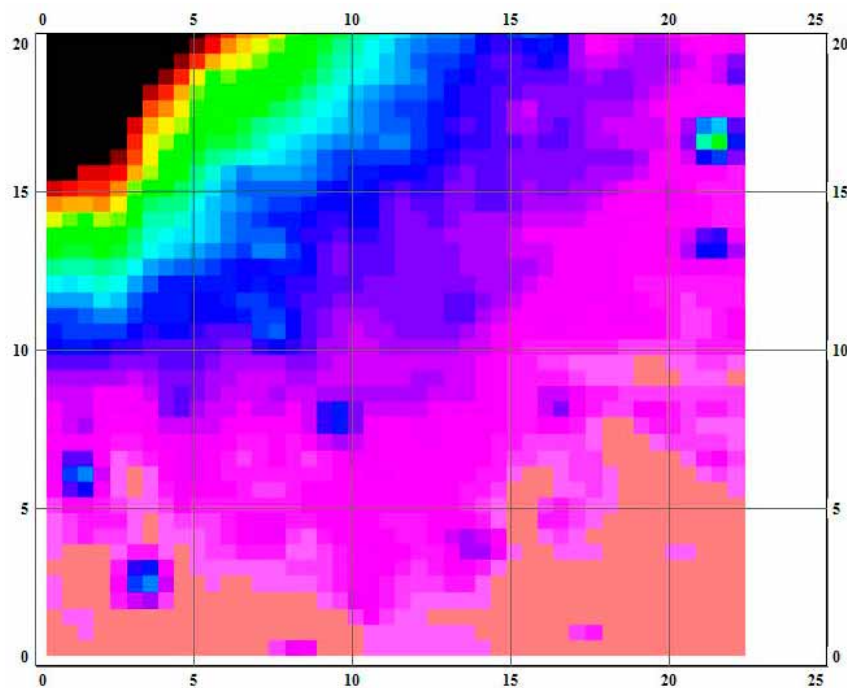

Kuva 9: Kartta 0,25 m elektrodivälillä tehdystä maavastusmittauksista. Mittauksissa havaittu raja osoittautui kaivauksissa moreenin ja savimaan rajaksi. (Kuva Wesa Perttola)

olleen osa tonttimaata verrattuna alempiin, hyvin kosteisiin alueisiin. Samalle alueelle sijoittuvat myös aiemmin kesällä tehdyt metallinilmaisnlöydöt.

Maavastusmittauksia tehtiin Geoscan Research RM85 Advanced -laitteella 20 m x 40 m kokoisella alueella. Elektrodikonfiguraatioksi valittiin ns. "twin" ja elektrodiväleinä käytettiin 0,25 m, 0,5 m ja 1 m. Vaakasuunnassa mittausten tiheys vastaa kutakin elektrodiväliä ja linjojen suunnassa mittaukset tehtiin 0,5 m välein. Maavastusmittauksissa havaittiin selkeärajainen muutos resistanssissa, joka halkaisi tutkitun alueen (kuva 9) ja se toistui kaikilla elektrodiväleillä. Alueelle myöhemmin avattujen koeojien perusteella ilmiö paljastui luonnolliseksi maalajin muutokseksi sorasta tai hiekasta savimaaksi.

Magnetometrimittaus tehtiin hieman suppeammalla 20 m x 23 m kokoisella alueella. Laitteistona käytettiin Scintrex ENVI CS –cesiumhöyrygradiometriä. Laitteen sensorit asetettiin päällekkäin metrin etäisyydelle toisistaan alimman sensorin ollessa n. 40 cm korkeudella maasta (kuva 10). Mittauslinjojen väli oli 1 m ja linjalla mittaukset tehtiin 0,5 m välein. Mittaukset eivät paljastaneet mitään arkeologisesti mielenkiintoista. Kuvassa 10 näkyvä alueen länsinurkan voimakas anomalia johtuu todennäköisesti liian lähelle parkkeeratusta autosta sekä hiekkatien toisella puolella olleista konteista. Muut pienemmät pistemäiset anomaliat saattoivat aiheutua yksittäisistä metalliesineistä.

Kuva 10: Magnetometrimittauksen tulos. Mittausalueella ei löytynyt arkeologisesti kiinnostavia anomaliaita. Musta alue kuvan vasemmassa ylänurkassa on auton aiheuttama häiriö. (Kuva Wesa Perttola)

3.2 KENTTÄHAVAINNOT (ULRIKA ROSENDAHL)

3.2.1 Kaivausalueet 1, 2 ja 3

Koekaivausten varsinainen tarkoitus oli tulevan Kaitaantien alle jäävän muinaisjäännösalueen tarkastus. Tutkittava alue käsitti joutomaa-alueen Hyljetien eteläpuolella, johon avattiin kaivausalueet 1 ja 2 sekä pienempi alue 3 Hyljetien pohjoispuolella (kuva 11). Eteläisen joutomaa-alueen läpi kulki kevyen liikenteen väylä, jonka itäpuolelle sijoitettiin alue 1 ja länsipuolelle alue 2. Väylän molemmiin puolin kasvoi runsaasti vadelmapensaita, mikä kertoo ravinnerikkaasta maaperästä. Maanpinnalle

ei näkynyt rakenteita, mikä oli odotettavissa alueen ollessa entistä peltoaluetta. Myös alue 3 sijaitsi entisellä peltomaalla rajautuen lännessä tonttimaan noin metrin paksuiseen täytemaahan ja idässä pyörätiehen, jonka toiselta puolelta oli jo poistettu peltomultaa.

Koneellisen peltomullan poiston jälkeen huomattiin ettei millään alueista ollut säilynyt arkeologisesti kiinnostavia maakerroksia. Alueet sijaitsivat kostealla alueella vain n. 2–4 m meren pinnan yläpuolella, ja runsaiden syyssateiden vuoksi kuopat täyttyivät pian vedellä. Kaivausvaiheessa sade ei merkittävästi vaikeuttanut haivantojen tekemistä, sillä hiekkamaa läpäisi vettä varsin hyvin. Myöhemmin alueille nouseva vesi vaikeutti avattujen alueiden puhdistamista ja valokuvausdokumentaatiota. Erityisesti avaamisen jälkeen 3 metrin korkeuskäyrän alapuolelle jääneet alueet jäivät pian veden alle, kuten alue 2 ja alueen 1 itäpuoli (kuva 12).

Kosteat olosuhteet tavallaan todistivat alueiden sopimattomuuden keskiaikaiselle asutukselle. Tuolloin merenpinta on ollut noin 2 metriä korkeammalla kuin nykyisin ja tutkimusalueet ovat olleet joko veden alla tai sijainneet aivan rannan läheisyydessä. Jäänteet alueilla mahdollisesti sijainneista rakenteista ovat ajan kuluessa tuhoutuneet myöhemmän viljelystoiminnan myötä. Kaikilta alueilta kyntökerroksen alta paljastui ainoastaan peltoviljelyyn liittyviä ilmiöitä, kuten suoria kyntöjälkiä ja pelto-ojien pohjakerroksia.

Ainoa poikkeus tästä oli alueen 1 itäosasta paljastuneet kerrostumat. Peltomullan alla oli väriltään tumma, nokinen mullan ja hiekan sekainen maakerros (Y1-2), josta löytyi mm. punasavikeramiikkaa, liitupiipun katkelma sekä mahdollinen lyijyammus (katso kuva 19). Peltomullan sekoittama kerros kaivettiin pois lastalla ja lapiolla, ja alta paljastui hiilen ja noen sekainen väriltään musta hiekkakerros (Y1-5), jossa oli palaneen puun keskittymiä. Kerroksen länsireunaan sijoittui matala pohjois-etelä-suuntainen oja (Ku1-6), jonka täyttömaa (Y1-4) ei eronnut väriltään tai olemukseltaan juurikaan kerroksesta Y1-5 (kuva 13). Nokipitoisuuksien perusteella kerrokset Y1-2 ja Y1-5 on tulkittava palokerroksiksi. Kaivauksissa paljastunut kerrosten länsireuna oli hyvin selkeä ja profiilin mukaan kerrokset muodostivat linssimäisen 3-10 cm palokerroksen, mikä voisi viitata kerroksen syntyneen kevyen ulkorakennuksen kuten ladon palamisesta. Matala oja puolestaan voi viitata his-

Kuva 11 (vasemmalla): Kylätontin eteläpuolelle sijoittuvat kaivausalueet 1-3. Poikkiviivalla karttaan merkitty tierakentamisen myötä tuhoutumassa olevat alueet. **Kuva 12 (oikealla):** Sateisen lokakuun myötä matalalla sijainneet kaivausalueet täyttyivät nopeasti vedestä. Kuvassa alue 1:n itäosa.

Kuva 13: Alueella 1 petomullan alta tuli puhdas pohjamaa modernine kyntöjälkineen. Kuvan vasemmassa reunassa korostettuna mahdollisen ulkorakennuksen palokerros (Y1-5) ja matalan ojan (Ku1-6) pintaa.

torialliseen karttaan merkittyyn kaalimaahan. Löytöaineiston perusteella nämä ilmiöt todennäköisimmin ajoittuvat 1700-luvulle tai pikemmin 1800-luvun puolelle. Vuonna 1832 tehdystä kartasta (KA B8 23/8) ilmenee, että suurin piirtein tällä paikalla on tuolloin sijainnut ulkorakennus.

Puhdas pohjamaa tuli alueilla vastaan noin 30 cm syvyydessä. Jokaiselle alueelle tehtiin myös syvempiä tarkistuskuoppia, joiden tarkoituksena oli lukea pois puhtaanoloisten täyttömaiden mahdollisuus. Varsinkin alueella 3 peltokerroksen alta esille tullut pehmeä hiekka vaikutti täyttömaalta, mutta yli 80 cm syvä kuoppa varmisti kerroksen puhtaaksi pohjamaaksi.

3.2.2. Koeajat 1–17

Varsinaisen katualueen alle jäävien alueiden tutkimusten jälkeen työt keskittyivät kylän tonttialueen itäosassa sijaitsevaan peltoalueeseen (kuva 14), jonka läpi kulki muinaisjäännösalueen rajaava lounas-koillinen -suuntainen pyörätie. Sen itäpuoleinen alue oli kesannolla oleva pelto, johon avattiin luode-kaakko -suuntaiset koeajat 1–15. Pyörätien länsipuolella oli pienempi heinikkoalue, johon avattiin koeajat 16 ja 17. Alue oli vanhaa peltomaata, joka oli viljelykäytössä vielä vuoden 1959 peruskartassa. Kylämäen itäosa oli joko paksun täytemaan alla (eteläosa), tai metsikön peittämä (pohjoisosa).

Peltomullan poistamisen jälkeen kaikista koeajista paljastui pohjamaa ja niissä näkyvät ilmiöt koostuivat moderneista kyntöjäljistä (kuva 15) sekä pelto-ojien pohjista, jotka kaikki viettivät peltoalueen eteläpuolella sijaitsevaa puroa kohden. Koeajasta 15 kaivettiin laajempi likamaa-alue (Y15-2), joka kuitenkin osoittautui viimeistään 1900-luvulla täytyneeksi ojaksi (Ku15-3).

Koeojien pohjamaa oli pääasiassa savea, mutta noin 5 metrin korkeuskäyrän kohdalla maalaji vaihtui soraksi. Koeajissa 4, 5 ja 12-15 oli soran ja saven välissä kapea hiekkamaa-alue, mahdollisesti vanhaa rantahiekkää.

Koeojien kaivaukset eivät tuoneet esiin mitään keskiaikaan tai uuden ajan alkuun ajoittuvia rakenteita tai kerrostumia. Alueelta löytyneitä metallinilmaisintöytä voidaan pitää irtolöytöinä, jotka ovat peräisin lähellä olevalta kylätonttialueelta tai rikkikynnyksistä rakenteista, joista ei ole säilynyt kulttuurikerroksia. Löytöjen konteksti on siten sekoittunut peltomaata eikä koeajauksissa ilmennyt mitään syytä muinaismuistoalueen laajentamiselle koskemaan Martinkylän peltoa.

Kuva 14 (vasemmalla): Tontin itäpuolen peltoalueelle tehtiin 17 koejaa. **Kuva 15 (oikealla):** Koeajan 2 puhtaassa pohjasavessa näkyy kynnön jälkiä.

Koejat 16 ja 17 olivat ainoat varsinaisella muinaisjäännösalueella sijainneet tutkimusalueet. Muista ojista poiketen, ojassa 17 oli ohut 2-3 cm paksu nokinen kerros (Y17-2) peltomullan ja pohjahiekan välissä (Y17-2). Mitään ajoittavia löytöjä ei kerroksesta löytynyt.

3.2.3. Muut havainnot

Martinkylän kylätontin alueella ei ole ilmeisesti tapahtunut isoja muutoksia vuoden 2005 inventoinnin jälkeen. Perinteinen maaseutumaisema on säilynyt hyvin kylämäen alueella, mutta keskiaikaisen asutuksen jäänteitä ei ole maan päällä havaittavissa, alueen olleessa edelleen asuttu.

Kylätontin alueella tehtiin muutamia koepistoja lapiolla ja t-piikillä kulttuurikerrosten paikantamiseksi. Pisteojen perusteella voitiin todeta, että tontin alueella esiintyy laajalti tummaa hiekkamaata, mutta mitään selkeitä keskiaikaan viittaavia maakerroksia, esimerkiksi palaneen saven keskittymiä tms. ei kuitenkaan havaittu. Havainnointia vaikeutti jonkin verran suuret romu- ja rakennusjättemäärät jotka oli jätetty kylämäen itälaitaan. Metsikössä kylämäen koillisosassa esiintyi runsaasti maahan kaivettuja halkaisijaltaan keskimäärin 2 m suuruisia kuoppia, joista osaan oli kerätty käytöstä poistettua tavaraa ja muuta roskaa. Kuoppien alkuperää ei tarkemmin selvitetty, mutta hiekkainen maa voisi viitata hiekanottoon. Senaatinkartastossa on tälle alueelle merkitty oransseja ympyröitä (kuva 16). Jos nämä karttamerkki edustavat samoja kuoppia, olisivat ne olleet olemassa viimeistään 1800-luvun lopulla.

Kuoppa-alueen yhteydessä havaittiin noin 2 metriä leveä ja 28 metriä pitkä itä-länsisuuntainen kiviaita, joka noudattelee melko tarkasti kylätontin rajaa. Kiviaita kartoitettiin paikalleen takymetrillä ja maakuoppia käsittävä metsäalue rajattiin. Yksittäisiä kuoppia kartoitettiin vain kaksi: suuri halkaisijaltaan noin 15 metrin levyinen kuoppa alueen pohjoisosassa sekä keskikokoinen kuoppa alueen itäreunasta.

Kuva 16 (vasemmalla): Kylätonntti senaatin kartastossa mahdollisesti maakuoppia tarkoittavat oranssit merkinnät nuolella korostettuna. **Kuva 17 (oikealla):** Tutkimusalueen pohjoisosassa sijaitseva kiviaita.

3.3. LÖYDÖT (ELINA TERÄVÄ)

3.3.1. Kaivausalueet 1, 2 ja 3

Alueen 1 peltomullasta Y1-1 ja kyntöjäljistä löytyi jonkin verran modernia roskaa, kuten muovia, styroksia, pinnoilta vihreäksi maalattua kuitulevyä, keraamisia salaojaputken paloja ja tiiltä. Lisäksi peltomullasta löytyi todennäköisesti 1700–2000-luvuille ajoittuvaa pullolasia, posliinia, fajanssia ja sisäpinnalta lyijylasitettua, kovapolttoista punasavea. Yhdestä tutkitusta kyntöjäljestä tuli myös hiukan palanutta savea, joka selittyyneen savisella maalla ja palamisella, josta havaittiin merkkejä alueen länsiosan ojasta ja alueen itäreunan kulttuurikerroksissa. Metallinilmaisimella peltomullasta löytyi erilaisia uudempia metalliesineiden katkelmia, kuten avainlenkki, lankanauloja ja pellinpaloja. Myös taottuja nautoja ja pahoin korrodoituneita rautaesineiden katkelmia löytyi melko runsaasti, mutta niiden ajoitus on huonon kunnan ja pitkän käyttöajanjakson takia hyvin hankalaa. Koska peltomultakerroksen löydöt vaikuttivat melko uusilta ja niiden levintä on kynnön takia sattumanvarainen, ei löytöjen tarkempia sijainteja katsottu tarpeelliseksi dokumentoida eikä löytöjä säästää. Poikkeuksena on alueen länsipäässä sijainneen ojan kohdalta tullut pahoin korrodoitunut hevosen jääkenkänauula sekä yksi iso taottu naula kyntöjäljestä, jotka mitattiin paikalleen. Ojan pinnalta poimittiin hevosen jääkenkänauulan lisäksi talteen kuvattavaksi myös kaksi koristeltua fajanssinpalaa (kuva 18). Toinen on todennäköisesti reunapala lautasesta, jossa on sisäpinnalla viininpunainen kasviaiheinen kuparipainokoriste. Toisessa kylkipalassa on ulkopinnalla hieman violetin tai sinisen kasviaiheisen kuparipainokoristeiden jäänteitä. Kasviaiheiset kuparipainokoristeet ovat ainakin Arabialla olleet käytössä 1800-luvun lopulta 1970-luvulle saakka.

Alueen 1 itäreunalta tuli esiin tumma nokinen kerros (Y1-2), jonka pinnasta löytyi heti metallinilmaisimella kuulanmuotoinen lyijyesine (kuva 19), sekä pieni kuparilejeerinkinen levyn katkelma. Lyijyesine saattaisi olla käsituliaseen ammus, pronssilevy on niin pieni, ettei sen alkuperää voi määrittää. Löydöt mitattiin paikoilleen ja otettiin talteen kuvaamista varten. Yksiköstä löytyi myös liitupiipun varren katkelma piipun pesän juuresta sekä punasaviastian, esineen tai tiilen pala, jotka mitattiin paikalleen. Erikoisessa punasavessa on hyvin karkea sekoite ja mahdollisesti yksi kaareva pinta, joka tuntuu kuin se olisi hioutunut vedessä sileäksi. Toisella, epätasaisella pinnalla on vaaleaa

Vasemmalla kuva 18: Alueesta 1 löytynyttä fajanssia. Keskellä kuva 19: Alueelta 1 löytynyt lyijykuula. Oikealla kuva 20: Kaivauksilta löytynyt hopeinen sormus, mahdollisesti luokkasormus, joka annettiin Espoon kaupunginmuseolle.

ainesta, joka voisi olla savilietettä tai muuta pinnoitetta. Lisäksi yksikössä oli hieman tiiltä ja palanutta savea, joita ei talletettu.

Yksikön Y1-2 alta esiin tulleesta ojan täytöstä (Y1-4) löytyi hieman palaneen saven tai tiilen muruja, joita ei talletettu. Myös palokerroksessa (Y1-5) oli tiilen ja saven muruja. Kerroksesta löytyi myös pala vihertävää ikkunalasia, joka todennäköisimmin ajoittuu 1700- tai 1800-luvulle (Haggrén, suullinen tiedonanto 10.10.2012).

Läntisin kaivausalue 2 osoittautui hyvin tyhjäksi. Pinnassa oli modernia roskaa, kuten sipsipussi, oluttölkki ja muovia. Peltomultakerroksesta löytyi metallinilmaisimella yksi hevosenkenkänaula, jota ei säästetty. Mielenkiintoisempia peltokerroksen löytöjä oli hopeasormus, jonka sisäpuolella on teksti JoHo 1.6.78 DIPOLI (kuva 20). Ulkopintaa kiertää tammenlehtäkuviokuva ja siinä on kuparinvärisen levy, jossa on kirjain K ja sen alapuolella lehväseppelä. Sormus annettiin Espoon kaupunginmuseon museolehtorille Jenni Siltainsuulle, joka selvittää sormuksen alkuperää tarkemmin.

Lisäksi peltomultakerroksesta löytyi kannuksen katkelma, jossa on säilynyt kannuksen takaosa ja pätkä toista sivua sekä kannuksen takaosassa oleva poikkileikkaukseltaan nelikulmainen uloke (kuva 21). Esine on melko jyrkävä, mikä viittaisi suhteellisen nuoreen ajoitukseen, mutta koska kannuksen diagnostisia piirteitä ei voi havaita korrodoitumisen takia, on sitä vaikea ajoittaa. Sormuksen ja kannuksen kappaleen löytöpaikat mitattiin takymetrillä ja ne otettiin talteen kuvaamista varten.

Alue 3 Hyljetien koillispuolella oli selkeästi aluetta 2 runsaslöytöisempi. Peltokerroksesta (Y3-1) löytyi tiiltä, erilaista metalliromua, koristelematonta posliinia ja fajanssia, kukkaruukunpaloja ja pullolasia, joiden ajoitus menee melko moderniksi eikä niitä säästetty sekoittuneen kontekstin takia. Peltomultakerroksen alta esiin tuli oja (Ku3-3), jonka täyttömaasta (Y3-2) löytyi yksi punasaviastian reunapala, joka mitattiin paikalleen ja otettiin talteen kuvausta varten (kuva 22). Pala voisi olla melko kovapolt-

Kuva 21 (vasemmalla): Alueelta 2 löytynyt kannus. Kuva 22 (oikealla): Alueelta 3 löytynyt punasaviastian kappale.

Kuva 23 (vasemmalla): Metallililmaisimella löytynyt Kristiinan aikainen (1632-1654) raha. **Kuva 24 (keskellä):** Koeojasta 15 löytynyt Arabian Fasaani-astian pala. **Kuva 25 (oikealla):** Koeojasta 16 löytynyt punasaviastian kappale.

toisesta vartista, jonka reuna on hieman ulospäin profiloitu. Sisäpinnalla on lohkeillut, epätasainen lyijylasite. Reunan päällä on vaalea savilieteraita, ulkopinta ei ole säilynyt. Astian ajoitus on todennäköisesti 1700- tai 1800-luvulla.

3.3.2. Koeojat 1-17 Hyljetien itäpuolella

Martinkylän tutkimusten yhteydessä Hyljetien itäpuoleisella pellolle pyörätien eteläpuolelle avattiin kaivinkoneella 15 koeojaa. Lisäksi pellon länsireunaa käytiin hieman läpi metallinilmaisimen kanssa, mutta alue oli hyvin tyhjän oloinen, todennäköisesti koska metallinilmaisinharrastajat olivat jo tyhjentäneet joutomaana olleen pellon. Muutenkin koeojat olivat melko tyhjiä, eikä metallilöytöjä ollut kovin paljon.

Koeojasta 1 tutkittiin lapiolla ja kaivauslastalla yksi pelto-oja, jonka täytöstä löytyi tiiltä ja yksi rautanaula, joita ei säästetty. Täytöstä löytyi myös liitupiipun varren katkelma ja lasia, jotka otettiin talteen valokuvausta varten. Lasi oli hyvin uuden oloista, melko paksua väritöntä astialasia. Liitupiipun katkelman massa oli hyvin tiivis, todennäköisesti se on 1700- tai 1800-luvun piipusta. Koeojien 2, 3, 4 ja 5 peltokerroksista löytyi pitkiä ja kapeita nauvoja sekä tiilenmuruja, joita ei säästetty. Koeojan 4 eteläpäässä oli myös yksi hevosenkengän puolikas, joka ei vaikuttanut kovin vanhalta. Koeojasta 3 peltokerroksen alta ilmeisesti kivetty salaoja, jossa oli naula ja yksi iso kokonainen tiili. Tiilen paikka mitattiin, mutta löytöjä ei otettu talteen. Koeojan 6 peltomullan löytöihin kuului golfpallon ohella kolme naulaa, yksi rautarengas ja tiilenmuruja. Koeojan 6 pohjoispäästä tullut kaarevareunaisen tina/lyijylevyn katkelma otettiin talteen kuvausta varten. Koeojan 7 keskivaiheilta talletettiin yksi huonokuntoinen raha, joka vaikuttaisi olevan kuningatar Kristinan (hallitsi 1632–1654) ¼ äyri (kuva 23). Tarkasta vuosiluvusta ei valitettavasti saa selvää. Lisäksi koeojasta 7 löytyi kolme naulan varrasta, yksi rautalevyn katkelma, epämääräinen raudankappale ja kukkaruukun pala. Koeojan 8 peltomullassa oli neljä rautanaulaa ja ojan keskiosassa yksi posliinipiipun varren katkelma, joka otettiin talteen kuvausta varten. Varsi vaikuttaa olevan hyvin lyhyt ja sen suosaa reunustaa neljä uraa. Koeojan 9 peltomullasta löytyi neljä naulaa, yksi mahdollinen veitsen katkelma ja fajanssia. Mahdollinen veitsi poimittiin kentällä kuvattavaksi ja tutkittavaksi. Siinä on kaareva terä ja hieman kovera hamara ja se kaventuu kumpaakin päätä kohden. Koska esine on pahoin korrodoitunut, on mahdoton sanoa varmasti, onko se veitsestä vai muusta esineestä. Myös koeojasta 10 löytyi rautaesineen katkelma, joka saattaa olla veitsi, ja se päätettiin myös kuvata. Myös tämä oli kuitenkin niin korrodoitunut, että varmaa tulkinta ei pysty tekemään. Lisäksi koeojasta 10 löytyi neljä naulaa. Koeojan 11 kaksi naulaa ja rautalevyn katkelma jätettiin kuvaamatta, samoin kuin koeojien 12 neljä

naulaa ja yksi uudehko niitti sekä koeojan 13 neljä naulaa. Koeojasta 14 löytyi kolmen naulan ja neljän rautakimpaleen lisäksi tiiltä ja fajanssia, joita ei myöskään katsottu säästämisen arvoisiksi. Koeojan 15 peltomultakerroksesta nauvoja löytyi kaksi, epämääräisiä rautakimpaleita yksi ja jonkinlaista modernia tina/lyijyromua sekä tiiltä, jotka kaikki jätettiin tallettamatta. Koeojasta 15 löytyi myös hieman nokisella maalla (Y15-2) ja kivillä täyttynyt oja (Ku15-3), josta löytyi yksi kookas rauta, joka todennäköisesti oli jonkin uudehkon koneen osa. Kuopan täytössä oli myös kaksi koristeltua fajanssilautasen palaa (kuva 24). Koristelu on tunnistettavissa Arabian Fasaani-kuvioiseen astiaan kuuluvaksi. Kyseessä on Arabian pitkäikäisin koriste, joka perustuu Kaukoidän eurooppalaisittain suodatettuihin aiheisiin, joilla pyrittiin jäljittelemään käsin maalattua sinivalkoista tuontiposliinia. Ainakin tällä koristelulla on valmistettu matalia lautasia vuosina 1932–1949. (Astiataivas.fi 2012, Arabian Fasaanilautasen kuvaus)

Pyörätien pohjoispuolelle lähemmäs varsinaista Martinkylän kylätonttia avattiin vielä kaksi koeojaa, joissa jo pintamaasta löytöaineistoa kertyi selkeästi enemmän kuin koeojista 1-15. Tälle alueelle metallinilmaisinharrastajat eivät olleet kesällä menneet. Koeojan 16 pintamaassa oli mm. uudehkon oloinen sinkilä ja uudehkoja nauvoja, pullonkorkki, melko uudenoloista peltiä, fajanssia, kukkaruukkua ja tiiltä. Yksi isohkon lusikan pesän katkelma, pala posliinilautasen reunasta, kolme palaa fajanssia, kappale punasavikulhon reunasta (kuva 25), pala kukkaruukkua ja yksi pala vihreää pullolasia, yksi väritön astialasin sirpale ja kaksi palaa väritöntä ikkunalasia talletettiin näytteeksi kuvaamista varten. Posliinilautasen palassa ei ole muuta koristelua kuin piparkakkumaiseksi muotoiltu reuna. Fajanssinpalat ovat koristelemattomia ja niistä yksi on lautasen pohjasta ja yksi reunasta, kolmas on pieni fragmentti. Pohjapalassa pohjakehä on mahdollisesti ollut kullattu. Punasaviastian reunapalan massa on kovapolttoinen, melko karkeasekoitteinen. Palan kummallakin pinnalla on kirkas lyijylasite ja sisäpinnalla vaalea saviliete lyijylasitteen alla. Palan profiili on voimakkaan kaareva, mikä voisi viitata jonkinlaiseen kulhoon. Vihreän pullolasin massassa on hiukan ilmakuplia. Väritön lasiastian pala vaikuttaa modernilta puristelasilta, sen ulkopinnalla on pieniä koristekuoppia. Kaikki koeojan löydöt vaikuttavat moderneilta, eikä aineistoon kuulu mitään keskiaikaan viittaavaa.

Koeojan 17 pintamaassa oli myös paljon modernia roskaa, kuten rautalangankatkelmia ja melko uuden oloista ikkunalasia. Kuvattavaksi pintamaalöydöistä talletettiin yksi posliiniasian reunapala, jonka reunaa kiertää punertava koristeraita, yksi punasaviastian kylkipala, jonka sisäpinnalla on huonokuntoinen lyijylasite, sekä yksi pala kukkaruukun pohjasta. Ojaa putsatessa peltomultakerroksesta löytyi vielä rautanaula, fajanssilautasen pala, pieni kaareva pala fajanssia ja tiiltä. Koeojan pohjoispäässä ollut nokinen yksikkö Y17-2 kaivettiin pois kaivauslastalla ja lapiolla, mutta siitä ei löytynyt mitään.

3.3.3. Metallinilmaisinharrastajien löydöt kylätontin itäpuoleiselta pelloilta

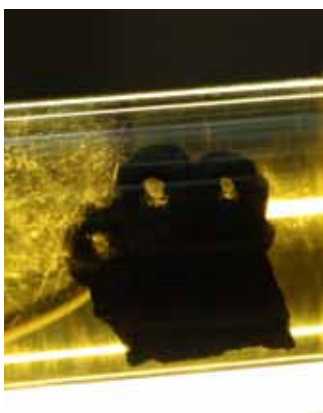
Martinkylän tonttimaan itäpuolella sijaitsevalta pelloilta metallinilmaisinharrastajat Antti Hirvinen, Ilkka Penttinen ja Marko Puumala olivat alkukesästä 2012 poimineet talteen melko runsaasti metallilöytöjä. Naulojen ohella sieltä oli löytynyt useampia 1600–1900-lukujen rahoja lähinnä pellon pohjoisosista, yksi keskiajalle ajoittuva pronssinen pöytäveitsen ylähela (kuva 26) sekä kaksi sormusta. Rahoista suurin osa ajoittui Ilkka Penttisen mukaan 1800-luvulle, 1900-luvun rahoja oli vain muutama.

Toinen sormuslöydöistä on itse asiassa kultainen sormuksen kantalevy, jossa sormuksen rengasta on säilynyt vain levyn leveydeltä (kuva 2). Rengas on kiinnitetty levyyn jollakin tummalla aineella. Levy on pyöreä ja siihen on kaiverrettu karkeasti Kristuksen kasvot. Levyn reunaa kiertää koholla oleva reunus, jossa on viiltokaiverruskoristelu. Kyseessä on Veronican hikiliinaan perustuva sormus

(Vernicle ring), jotka ovat käytössä Skandinaviassa ilmeisesti 1300–1500-luvuilla. Suomesta näitä on Visa Immosen mukaan aiemmin löytynyt seitsemän kappaletta ja ne kaikki ovat ns. varhaisempaa tyyppiä, eli ajoittuvat 1300–1400-luvuille. Martinkylän pellolta löytynyt sormus on ensimmäinen tämän tyyppinen koru Uudeltamaalta. (Immonen 2010: 277–281.)

Toinen löytynyt sormus on valmistettu lyijystä tai tinasta (kuva 27). Sen rengas on vannemainen ja sormuksen kantalevyn lyhyet päät ovat komisakaraiseksi muotoiltu. Kannan keskiosa on kohotettu ja kohouman lyhyet päät kaksisakaraiseksi muotoiltu. Keskellä on ovaalinmuotoiseen kehäistukkaan istutettu vihreä kivi. Sormuksen rengas levenee kantaa kohden ja kannan juuressa on toisella puolella erotettavissa kolme häränsilmäkoristetta. Sormus tuskin on kovin vanha, ajoitus saattaisi mennä 1800-luvulle (Visa Immosen lausunto Tryggve Gestrinille, 2012). Pöytäveitsen ylähela sen sijaan on todennäköisesti 1500-luvulle ajoittuva löytö. Esineessä on hieman veitsen kahvaa säilynyt. Helan yläreuna on pyöreäsakaraisen kruunun muotoinen ja jokaisen sakaran kohdalla on helan läpäisevä häränsilmäkoriste. Kruunun alapuolella hela jatkuu holkkimaisena. Hyvin samankaltaisia veitsen yläheloja on ainakin Helsingin Vanhankaupungin kaivausten löytöaineistossa (Heikkinen 1994: 242–244).

Ilkka Penttinen kävi Martinkylän tutkimusten aikana näyttämässä muiden kesällä löytyneiden esineiden löytöpaikat, jotka mitattiin tutkimusten yhteydessä takymetrillä. Tosin löytöpaikkojen tarkkuudessa saattaa olla heittoa useampia metrejä. Lisäksi Antti Hirvinen ja Ilkka Penttinen kävivät Martinkylässä 10.10.2012 tarkastamassa koeojien pohjat ja maakasat metallinilmaisimella. Lähinnä kasoista löytyi nauvoja ja uudenoloista rautaromua. Lisäksi koeojien 16 ja 17 kasoista löytyi yksi messinkinappi, keskeltä peltoa pieni lyijykiekko ja ovaalinmuotoinen kupariseoksesta valmistettu esineenkotelma, joka tuskin on kovin vanha. Pellon itäpäästä löytyi vielä lyijyinen käsituliaseen ammus ja vuoden 1942 viisipenninen sekä kaksi toisissaan kiinni olevaa kuparista ketjun lenkkiä. Mielenkiintoisin löytö oli koeojien 7-9 läheisyydestä tullut, mahdollisesti lyijystä valmistettu pyöreä ohut levy (kuva 28). Levyn reunat ovat röpelöiset ja hiukan alaspäin taivutetut. Sen pinnalla on neljä yhdensuuntaista uraa, jotka näkyvät levyn nurjalle puolella ja yhdellä reunalla kolmionmuotoinen reikä. Muutamaa päivää myöhemmin Ilkka Penttinen oli löytänyt vielä kasoista yhden ¼ äyrin kolkon, tinasotilaan kappaleen ja tinatun napin, jotka hän toimitti Espoon kaupunginmuseolle.

Kuva 26 (vasemmalla): Metallinilmaisin harrastajien löytämä pöytäveitsen ylähela (KM 39395: 3). **Kuva 27 (keskellä):** Toinen Mårtensbysta löytyneestä sormuksista, ajoitettu 1800-luvulle (KM 39395: 2). **Kuva 28 (oikealla):** Metallinilmaisimella löytynyt, toistaiseksi tunnistamaton lyijylevy (KM 39395: 4).

4. TUTKIMUSTEN LOPPUTULOS

Martinkylän (Mårtensbyn) kylätontti on asutushistoriallisesti kiinnostava kohde, mutta syksyn 2012 koekaivausten aikana ei löytynyt selkeitä keskiaikaan tai uuden ajan alkuun viittaavia arkeologisia ilmiöitä. Tämä johtunee siitä, että kaivaukset keskittyvät kylän historiallisen tonttimaan laitoihin tai lähipeltoihin. Tutkimukset viittaavat siihen että kylän varsinainen asuttu alue on sijainnut muualla, todennäköisesti varsinaisella kylämäellä, jossa on topografisesti katsoen paremmat olosuhteet.

Tutkimusten perusteella ei ole muinaisjäännösuojelun kannalta syytä estää Kaitaantien rakentamista suunnitellun linjauksen mukaan. Ei ole myöskään syytä laajentaa muinaisjäännöksen suojelu- aluetta itäänpäin. Vaikka alueella on metallinilmaisimella löydetty keskiaikaisia irtolöytöjä, pellolla ei ole säilynyt varsinaisia kulttuurikerroksia eikä sitä ei voida pitää kiinteänä muinaisjäännöksenä.

Sen sijaan itse kylämäki on edelleen arkeologisesti potentiaalinen alue ja vuonna 2005 tehty raja- aus on syytä säilyttää, pois lukien hyljetien eteläpuoleinen alue ja muut Kaitaantien katualueelle alle jäävät alueet.

Helsingissa 16.11.2012

Ulrika Rosendahl

KIRJALLISUUS JA LÄHTEET

Alenius Teija 2006. Historia paljastuu pohjasta. Hannusjärvi hetkiä – kerroksia – elämää. Espoon Hannusjärven suojely ry. Vantaa 2006.

Haggrén Georg & al 2006. Espoo Finnå. Kaivausraportti Museoviraston arkisto.

Hakanpää Päivi 2005. Espoon eteläosien historiallisen ajan kylänpaikkojen yleiskaavainventointi 2005. Museo-
virasto rakennushistorian osasto. Julkaisematon raportti. Museovirastin arkisto.

Heikkinen, Markku 1994. Pihlajan varjossa – Talo tutkimuksen kohteena. Narinkka 1994. Jyväskylä.

Härö, Erkki 1991. Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema/Byggnadskulturen och kulturlandskapet i Esbo. Espoon kaupunginmuseo/Esbo stadsmuseum.

Immonen, Visa 2010. Golden Moments. Artefacts of Precious Metals as Products of Luxury Consumption in Finland c. 1200-1600. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XVI. Turku.

Kepsu, Saulo 2010. De gamla bebyggelsenamnen i Esbo. Byarna i Esbo. De gamla bebyggelsenamnen och bylandskapet. Esbo stad. s. 9-156.

Lindholm Dan 1999. Bosättningen i Esbo under medeltiden. Välhädyksiä keskiajasta/Glimtar ur medeltiden. Esbo stadsmuseums forskningsserie 6. Esbo.

Nurminen Teija 2000. Espoon keskiaikaiset kylämäet. Julkaisematon raportti. Espoon kaupunginmuseo.

Ramsay August 1936. Esbo II. Esbo socken och Esbogård på 1600-talet. Helsingfors.

INTERNET-LÄHTEET:

Astiataivas.fi 2012: Arabian matalat lautaset, tuotteen kuvaus. <<http://www.astiataivas.fi/tuotteet.html?id=55/3681>>. Luettu 10.10.2012.

FMU, Finlands medeltidsurkunder. Diplomatarium Fennicum-tietokanta. <<http://extranet.narc.fi/DF/index.htm>>. Luettu 10.10.2012.

SAY, Suomen asutuksen yleisluettelo. Suomen Kansallisarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=333209>>. Luettu 10.10.2012.

SUULLISET TIEDONANNOT:

Haggrén, Georg 2012: suullinen tiedonanto 10.10.2012

Visa Immonen 2012: suullinen tiedonanto Tryggve Gestrinille